

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма «Вчитель».
2. Національна доктрина розвитку освіти.
3. Педагогическое образование и наука. Научно-методический журнал МАНПО под ред. Сластенина В.А. – М., № 12, – 2008.
4. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. – М.: Изд. Центр «Академия», 2002. – 176 с.
5. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: теоретичний та методичний аспекти: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 45 с.

УДК 372

ОСНОВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ АНГЛІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Погребняк Н.М.

*Кримський юридичний інститут
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого*

ОСНОВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ АНГЛІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Погребняк Н.М.

У даній статті автор розглядає основні форми організації науково-дослідної роботи студентів у галузі англійської освіти, зокрема лекції, дискусії, тьюторіали і науково-дослідницькі проекти.

Ключові слова: науково-дослідна діяльність студентів, вища педагогічна освіта, основні форми організації навчального процесу.

ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ АНГЛИЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Погребняк Н.Н.

В данной статье автор рассматривает основные формы организации научно-исследовательской работы студентов в области английского образования, в частности лекции, дискуссии, тьюториалы и научно-исследовательские проекты.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, высшее педагогическое образование, основные формы организации учебного процесса.

THE MAIN FORMS OF ORGANIZATION OF RESEARCH PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS IN THE BRANCH OF ENGLISH EDUCATION

Pogrebnyak N.M.

In this article the main forms of organization scientific–research activity of English students is presented.

Key words: scientific-research activity, higher pedagogical education, main forms of organization.

Постановка проблеми. Сьогодні основним завданням сучасного вищого навчального закладу є підготовка висококваліфікованого спеціаліста, який має здатність до наукової діяльності та неперервної самоосвіти, уміє творчо застосовувати наукові знання у сфері своєї професійної діяльності. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена наявною потребою суспільства в майбутніх фахівцях, які мають науковий світогляд, творчий і духовний потенціал та виявляють потребу в наукових дослідженнях.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить, що сьогодні питання форм організації науково-дослідної підготовки студентів у вищих навчальних закладах завжди були в центрі уваги багатьох науковців Великобританії, зокрема Х. Томаса, П. Крейса, Г. Бартона, П. Джарвіса, П. Хадсона, Д. Макінтура,

П. Хьорста, С. Френе, П. Петерсона, Г. Бредлі, М. Еліота, Д. Гопкінса, М. Спілбека. Значний інтерес щодо організації студентської науково-дослідної діяльності в вищих навчальних закладах з урахуванням зарубіжного досвіду, висвітлено в наукових працях українських науковців: Л. Пуховської, А. Парінова, О. Глузмана, Н. Обухова, Т. Кошманова, С. Синенко, Ю. Кіщенко, І. Задорожної.

Мета даної статті – розглянути та проаналізувати основні форми організації науково-дослідної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої педагогічної освіти Великобританії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в університетах Великобританії особливий інтерес становлять такі організаційні форми і методи науково-дослідної роботи, як: написання творчих робіт, публічна презентація проектів, аутентична бесіда, обговорення “кейсів” та власного досвіду студентів, використання дискусій, коопероване навчання, яке сприяє академічним досягненням студентів. Також великого попиту набувають й інші форми організації науково-дослідної роботи студентів, зокрема робота студентів у наукових школах та дослідницьких лабораторіях; лабораторно-практичні та індивідуально-групові заняття із широким застосуванням дослідницьких завдань. Але найбільш поширеними формами організації навчання студентів в університетах Великобританії є лекції, дискусії, тьюторіали і науково-дослідницькі проекти. Важливо підкреслити, що в британських вузах близько 2/3 навчального часу відводиться на аудиторні заняття, решта – на самостійну та науково-дослідницьку роботу.

Розглянемо лекцію як одну з форм організації навчального процесу в університетах Великобританії. Доцільно згадати, що лекція виникла ще в V столітті до н.е., але як форма організації навчання вона активно впроваджувалася в Оксфордському й Кембриджському університетах. Наприклад, на лекційних заняттях в англійських університетах широко застосовуються опорні схеми, які сприяють концентрації уваги тих, що навчаються на суттєвих фактах та стимулюють самостійну роботу у формі наукових доповідей та проектів після вивчення навчального матеріалу. Наприклад, у багатьох вузах Великобританії дуже активно практикується попередня самостійна підготовка студентів до лекції, а в окремих вищих навчальних закладах читаються блоки лекцій,

відвідування яких є обов'язковим, а інших – факультативним. Більшість вищих навчальних закладів Великобританії пропонують студентам робити на лекціях записи короткого змісту лекцій або навіть повного тексту лекційного матеріалу. Загалом у британських університетах існує поширена форма друкованих матеріалів, однак їх придбання не звільняє студентів від необхідності робити окремі записи, формулювання, таблиці, бібліографічну інформацію. Сьогодні лекція залишається основним методом і організаційною формою навчання у вищій школі Великобританії. Наприклад, лекції в Кембриджі дуже мало нагадують українські і вони тривають усього 6 годин. Усі лекції вчитуються за модульним принципом. Наприклад, на першому курсі студентам вчитують три лекції з хімії на тиждень. Кожен викладач вчитує свої лекції підряд, і курси лекцій, таким чином, читаються послідовно [1, 7]. Більшу частину навчального матеріалу лектор подає на “прозорах”, і кожний студент перед початком модуля одержує конспект з малюнками і основними формулами.

Традиційною формою організації навчання студентів – є тьюторіали. У британській вищій школі сьогодні активно ведеться опрацювання методів індивідуального супроводження тих, що навчаються. У цьому зв'язку велику зацікавленість набуває вивчення історії зародження, нині функціонуюча в Британських університетах система тьюторства (наставництва), що нараховує вже більш як 400 років практичного застосування.

Тьюторство стало відмінною особливістю англійської системи освіти, що зародилася в ході розвитку форм і способів аристократичного виховання. Саме виховання й освіта аристократії стали свого роду локомотивом, що підштовхує педагогічну думку країни та позначає основні принципи розвитку британської освіти. Навіть у часи відносно рівного доступу до освіти представники титулованої знаті віддавали перевагу самостійному вибору способу здобуття освіти. Коли найпершою такою відмінною рисою була домашня освіта, то з другої половини XVII ст. серед знаті поступово стала набирати вагу популярність навчання спадкоємців, у так званих суспільних школах (public schools). До таких шкіл відносилися Вінчестерська школа, заснована 1382 року У. Уікгемом і суспільна школа Ітона, заснована Генріхом VI 1440 року.

Ці школи на особливих умовах залучали до себе дітей знатних осіб зі всієї Англії й були за своєю суттю загальнодержавними навчальними закладами (на відміну від, наприклад, граматичних шкіл, що обслуговували освітні потреби своїх графств. Головні засади, на яких створювалися суспільні школи, зберігалися протягом довгого часу, але, розпочинаючи з XVII ст., суспільні школи поступово набували яскраво виражений становий характер.

Відмінною особливістю суспільних шкіл розпочинаючи з XVIII ст. стала система тьюторства, яка поступово перетворилася в інструмент реалізації виховних і освітніх цілей, сприяла соціалізації тих, що навчалися в шкільному середовищі. Саме діяльність наставника, що об'єднав навколо себе декількох вихованців, на практиці втілювала принципи неподільності освіти і виховання, лінгвістично об'єднаних англійцями в поняття “education”. Так, М. Леклерк відзначав, що система тьюторства придатна тільки для привілейованої освіти: вона єдина, при якій “можливий і дійсно існує прямий і дійовий моральний вплив учителя на учня, вихователя на вихованця. Таке виховання є розкіш, яка доступна тільки багатим” [3, 19-20].

Наступним освітнім ступенем був вступ до Кембриджу чи Оксфорду, де студенти стикалися з уже відомою їм системою наставництва. Сьогодні 90% тьюторських занять проводиться в Оксфорді і 75% – в Кембриджі. Наприклад, в Оксфордському університеті навчання студентів проводиться в маленьких групах, яке дозволяє бути в тісній взаємодії зі студентами і викладачами кожного дня, розвиває відмінний командний дух і лідерські якості [9, 260]. Слід зауважити, що в університетах тьюторство з'явилося раніше ніж у суспільних школах і його розвиток пов'язаний з притоком до університетів з другої половини XVI ст. студентів з числа аристократів, які намагались отримати світську освіту. Базою для широкого розвитку наставництва стала традиція опіки старшими членами коледжу молодших, яка закріпилася в колегіальній практиці англійських університетів, а зародилася вона ще у XIII ст. Її головною рисою була утилітарність [2, 82-87]. Таким чином, історичний досвід Великобританії наочно демонструє, як національна модель виховання передумовила зміну освітньої практики: суспільні школи витіснили домашню освіту. Сьогодні тьюторська

система укріплює і розширює свої позиції і як форма організації навчального процесу широко застосовується в британських вищих навчальних закладах, особливо в сучасних Нових університетах.

В останні роки, як відзначає дослідник процесу підготовки педагогічних кадрів у коледжі Хомертон при Кембриджському університеті О.Ю. Леонтєєва, у вищих навчальних закладах Великобританії стала широко застосовуватися така форма організації навчального процесу, як мікрОВикладання, ігрове проектування і “лабіринт”, що пропонують студентам науково-методичні завдання й контрольні запитання до них, а також декілька шляхів досягнення поставлених цілей, з допомогою комп’ютера виконують ситуації, які при цьому виникають [7, 96].

Результатом спільної роботи студентів і керівника-консультанта є участь у конкурсах, захистах студентських науково-дослідних робіт. Рівень підготовки роботи (проекту) та її оформлення свідчить про глибину проникнення в суть проблеми з теми наукової роботи, грамотність, загальну культуру й ерудицію студента. Саме під час виконання проектів студенти самостійно визначають мету, складають план, а науковий керівник лише спрямовує молодих науковців на пошук проблем і шляхів вирішення складних питань. Дуже позитивним є те, що в процесі виконання проекту, студенти здобувають знання та навички не теоретично, а під час виконання конкретного завдання, причому виконання проектів може бути як груповим, так і самостійним. Так, професор Кембриджського університету Д. Гопкінс зазначає, що науково-дослідницька робота студентів та його керівника стають експериментальним майданчиком у проведенні науково-практичних семінарів, конференцій, розробці та впровадженні нових наукових проектів [6, 26]. Цікаво, що метод проектів передбачає різні види занять та будується на міжпредметних зв’язках. Наприклад, під час групової форми роботи відбувається активізація творчого мислення студентів у процесі пошуку істини. При цьому використовується диференціація, оскільки розподіл знань між студентами базується з урахуванням їхніх здібностей. За допомогою проекту відбувається повільний процес засвоєння знань, формування вмінь визначати та знаходити шляхи вирішення проблем, що сприяє розвитку творчості й відповідальності за правдивість інформації. Слід зазначити, що проект – це завершена

наукова діяльність, яка відповідає певному рівню підготовки студента з урахуванням його творчого розвитку. Дуже важливо відзначити, що взагалі робота над проектом розпочинається вже з першого курсу навчання в британських навчальних закладах та має такі основні етапи:

I етап – це самостійний вибір теми наукового проекту та визначення проблемних завдань, а керівник – консультант лише допомагає конкретизувати їх.

II етап – поглиблене дослідження даного проекту. Перш за все, це збір потрібної наукової інформації, її аналіз, виокремлення конкретних фактів (анкетування, інтерв'ю, відбір даних).

III етап – використання різних методів (вирішення проблемних ситуацій, обміркування тощо), студенти самостійно намагаються знайти шляхи розв'язання даної проблеми. Саме на цьому етапі керівник повинен спрямовувати наукове дослідження та підтримувати задум.

IV етап – відбір основної ідеї – це вирішальний етап і допомога керівника полягає в тому, щоб дотримуватися певної схеми:

1. Чи стосується ідея обраного напрямку?
2. Чи задовольняється вона певними обмеженнями?
3. Чи достатньо засобів для реалізації цього задуму?
4. Чи досягається фінансовий зиск?

І якщо ідея не задовольняє хоча б однієї з перелічених умов, то потрібно повернутися на попередній етап – генерація ідей. Таким чином, й увесь процес може мати циклічний характер.

V етап – це поєднання технічного рішення з урахуванням обмежуючих факторів, які на цьому етапі стають більш конкретними.

VI етап – планування, тобто розробка свого власного плану реалізації наукового проекту.

VII етап – реалізація проекту.

VIII етап – перевірка та випробування кінцевого результату і якщо отримано негативні результати наукового дослідження, то проект знову доробляється задля усунення недоліків.

IX етап – це аналіз та оцінювання виконаної роботи [4, 26-27].

Таким чином, під час проектування наукового дослідження студенти самостійно складають план етапів його реалізації, добирають необхідні джерела і, зрештою, проводять свій власний науковий по-

шук. Так, 2008 року було запропоновано роботу з 200 дослідницьких проектів, на які було виділено гранти в розмірі від 3 тис. до 380 тис. фунтів стерлінгів [8]. Цікаво, що в британські вищих навчальних закладах дослідницькі проекти можуть проводитися як з широких, так і з вузьких проблем, вони можуть бути присвячені освіті в Англії або в окремих її регіонах, окремі теми – Європейському Союзу, Британській Співдружності або іншим країнам, але, на жаль, далеко не всі проекти впроваджуються в наукову діяльність, дуже різнопланові і поряд із загальними багато приватних.

Значимо, що в британській вищій школі практикуються такі організаційні форми навчання, як семінар і різноманітні варіанти групових дискусій, які впливають на формування індивідуальної точки зору судження студентів, здійснення зв'язків теорії з практикою. Дискусія і як метод навчання, і як форма організації навчального процесу, на думку англійських педагогів, має ряд переваг: вона сприяє виробленню в студентів умінь виражати й аргументувати свою думку, слухати один одного, давати критичні зауваження. Одною з найефективніших форм організації дискусії, як вважають англійські педагоги, є “робота в малих групах”. Наприклад, ще в середньовічних університетах Великобританії одним із головних методів навчання був диспут, головна мета якого – формування в студентів наукового мислення, стимулювання їх самостійності, активності, а також умінь обговорювати проблеми й знаходити рішення [10, 5].

Англійські педагоги вважають, що дискусійні форми роботи не тільки забезпечують студентів належною інформацією, а й формують у них наукове мислення, стимулюють їх самостійність та активність, виробляють умінь обговорювати проблеми й знаходити рішення в науково-дослідній діяльності та науковому експериментуванні.

До активних форм навчання, націлених на самостійну роботу студентів з оволодіння знаннями та вміннями, можна віднести дослідницький метод, завдяки якому студенти експериментальних груп виконують дослідницький проект, що дозволяє розвивати навички дослідження, експериментування й самостійного вивчення наукової та іншої літератури з проблеми. Саме така робота потребує від студента вміння підготувати, провести, проаналізувати власний психолого-

педагогічний експеримент і потім використовувати в практиці своєї діяльності його результати. Наприклад, у школі педагогіки Лідського університету студенти, виконуючи науково-дослідну роботу, беруть участь у презентаціях, які проходять двічі на рік – у першому та третьому семестрах. Вони являють собою виступи: 10 хвилин – перший і 25 хвилин – другий із проблеми, яку обирає сам студент, відповідно до особистих інтересів, наявності наукового матеріалу та досвіду. Такі презентації дають реальну можливість студентам пересвідчитись у правильності своїх суджень, продемонструвати ораторські та комунікативні здібності. Цікаво, що роботи студентів оцінюються лише після детального вивчення поданих ними виступів у письмовій формі та фотоматеріалів власних спостережень, досвіду тощо, на основі яких було зроблено повідомлення. Основними критеріями оцінювання є загальний інтерес аудиторії до вибраної наукової теми, підстави для обрання тих чи інших навчальних методів та прийомів для вирішення проблеми, що постали перед студентом [5, 11]. Наукова діяльність – діяльність творча, спрямована, перш за все, на отримання нових знань та використання їх для розробки нових способів застосування та представляє собою найбільш ефективний метод підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань та практичне застосування при вирішенні певних поставлених завдань.

З огляду на сказане, можна зробити висновок, що різноманітні форми навчальних та позанавчальних занять засновані на принципі “навчання через дослідження”. Це не тільки формує дослідницькі вміння та навички у студентів, але й сприяє розвитку зацікавленості до своєї професії, формуванню особистої наукової культури, а тому ми можемо виділити основні форми організації навчального процесу: проведення аудиторних занять (оглядово-консультаційних та проблемних лекцій); ознайомлення студентів з теорією проблем дослідження (тема – система; тема – складна задача; тема – елемент інноваційного рішення); організація вивчення студентами процесу дослідження; введення завдань з елементами дослідження (аналіз та обґрунтування в процесі

усного опитування й бесіди зі студентами); постановка дослідницької частини теоретичного дослідження (у тому числі шляхом аналізу літературних джерел) на прикладі науково-дослідних робіт; вирішення дослідницьких задач через виконання проєктів.

Висновки. Таким чином, вивчаючи генезу науково-дослідницької роботи студентів, яка спрямована на розвиток особистості, можна відзначити, що успіх дослідницької діяльності студентів в основному забезпечується правильним плануванням видів та форм знань, використанням ефективних систем знань, а також умілим керівництвом педагога цією діяльністю. Більшість науковців сходяться на думці, що найбільш важливою метою кожного курсу навчання є пробудження зацікавлення до дослідницьких процесів. Саме дослідницька діяльність грає особливу роль у розвитку студентів до наукової роботи, зокрема, вищий навчальний заклад успішно вирішує поставлені перед ним завдання, створює сприятливі умови для активного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коробов А.И., Холин Ю.В. Наука и образование в университете Кембриджа // А.И. Коробов, Ю.В.Холин // Науч.-популяр.журн. – 2004. – № 3. – С. 6-16.
2. Кулагина М.Г. Рождение и воспитание детей в среде английской аристократии в XVII-XVIII веках // М.Г. Кулагина // Вестник всеобщей истории: Межвузовский сборник. Вып. 2 СПб., 1999. – С. 83-87.
3. Леклерк М. Воспитание и общество в Англии // М. Леклерк // СПб., 1899. – С. 19-20.
4. Ярошинский И.В. Опыт реализации проектов в английской школе / И.В. Ярошинский // Школа и производство. – 1996. – № 1. – С. 26-28.
5. English Method and Drama Method. University of Leeds, School of Education. Session 1997/98. – 24 p.
6. Inservice Training and Educational Development: An International Survey / Hopkins D. (ed). – London, Sydney, Dover, New Hampshire: Croom Hein, 1986. – 334 p.
7. Kerr A. Universities of Europe. – London, 1969. – P. 96.
8. McMahon W. Potential Resource Recovery in Higher Education in the Developing countries and the Parents expected Contribution, Economics of Education review. – 1988. – P. 3-7 p.